

Nr 32.

Ankom till Riksdagens kansli den 7 maj 1912 kl. 4 e. m.

*Betänkande, i anledning af väckt motion om upphäfvande af tullen
å cement.*

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 15, har herr *Eriksson* i Grängesberg föreslagit, »att Riksdagen måtte besluta borttaga tullen å cement».

Beträffande motiveringen härför får utskottet hänvisa till motionen.

Motionen, som gifvetvis ytterst afser att åstadkomma en nedsättning af priset å ifrågavarande artikel, hvars prisbillighet är, omedelbart för byggnadsindustrien och medelbart för våra bostadsförhållanden, af stor betydelse, har utskottet funnit vara förtjänt af synnerlig uppmärksamhet. Såsom synes af vidfogade promemoria har också utskottet på olika vägar sökt inhämta upplysningar angående cementindustriens ställning såväl i Sverige som i utlandet. Af denna promemoria framgår, å ena sidan, att cementmarknaden utmärker sig genom en ofta våldsamt konkurrens mellan olika länders fabriker, men att, å andra sidan, fabrikanterna sökt skydda sig mot denna konkurrens genom både nationella och internationella karteller. Dessa omständigheter försvåra i hög grad bedömandet af frågan, huruvida, med beaktande af det i vårt land genomförda skyddssystemet, den tullsats, som bestämts för denna vara, är väl afvägd, eller om öfver hufvud taget något tullskydd är för densamma nödvändigt. Ostridigt torde nämligen vara, att en industri, som åtnjuter det slags skydd, som en internationell sammanslutning för tillvaratagandet af gemensamma intressen medför, icke har samma behof af tullskydd som den industri

kan hafva, hvilken ensam måste upptaga striden mot de utländska konkurrenterna. Och när det gäller på detta sätt internationellt kartellerade industrier, torde kunna ifrågasättas, om icke staten måste direkt inskrida för att skydda konsumentintresset. Med industriens kartellering följer nämligen faran af densammas monopolisering och ett utnyttjande af denna situation till allmänhetens uppskörtande medelst oberättigadt höga priser. Det synes utskottet vara statsmakternas oafvisliga skyldighet att vid reglerandet af sin tullpolitik ägna synnerlig uppmärksamhet åt dessa moderna företeelser på näringslivets område.

I det nu föreliggande fallet torde det kunna ifrågasättas, huruvida syftet att erhålla en prisnedsättning skulle uppnås genom en sänkning eller ett borttagande af tullen. Detta lär svårigen blifva förhållandet, så länge den internationella öfverenskommelse består, som afser att i högsta möjliga grad utestänga den utländska konkurrensen. Å andra sidan torde den farhågan icke kunna helt tillbakavisas, att, om tullskyddet är borta och den internationella öfverenskommelsen brister, de utländska fabrikerna med sin i många fall enorma tillverkningskapacitet och sina mäktiga finansiella resurser kunna komma att skada den svenska industrien och menligt inverka på dess fortsatta utveckling.

Då det lär vara ostridigt, att cementpriserna här i landet tidigare varit högre, än produktionsförhållandena i och för sig nödvändiggjort, skulle under andra förhållanden än de ofvan omtalade en tullnedsättning varit motiverad. Utskottet anser sig dock böra framhålla, att, såsom äfven framgår af ofvanberörda promemoria, sid. 24, priset nedsatts såväl sistlidna som innevarande år. Dessutom har utskottet, till följd af meddelanden från cementindustriens målsmän, grundade skäl att uttala sin förvissning därom, att ytterligare nedsättning med 30 öre per fat skall äga rum, så snart normala förhållanden återinträdt på kolmarknaden och senast den 1 januari 1913, samt att, i den mån förbrukningen af cement inom landet afsevärdt ökas och nu oförutsedda omständigheter icke lägga hinder i vägen därför, ytterligare prissänkningar skola vidtagas, äfvensom att man skall låta sig angeläget vara att så ordna försäljningsförhållandena, att prissänkningarna verkligen komma den cementförbrukande allmänheten till godo.

Då det med motionen afsedda ändamålet, nämligen att inom landet erhålla lägre cementpriser, sålunda vinnes utan tullens borttagande eller nedsättning och då Riksdagen hvarje år har i sin hand att, om de förutsättningar, under hvilka utskottet nu tagit ståndpunkt till frågan, icke

realiseras, vidtaga ändring af tullsatsen, så anser sig utskottet för närvarande böra afstyrka den af motionären föreslagna åtgärden och hemställer alltså,

att förevarande motion, II: 15, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 7 maj 1912.

På bevillningsutskottets vägnar:

K. G. KARLSSON.

Herr friherre *C. J. Beck-Friis* har anhållit få antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.

Bilaga.

Promemoria angående cementtullen.

De härnadan meddelade uppgifterna äro, i den mån de beröra utländska förhållanden, i allmänhet inhämtade genom utrikesdepartementet. I de fall, då dessa uppgifter på annat sätt kommit utskottet tillhanda, äfvensom beträffande meddelade upplysningar rörande den svenska cementindustrien, angifves särskildt källan, där så ansetts nödigt.

Antalet fabriker inom de olika länderna, m. m.

Sverige.

Sju fabriker:
 Skånska Cement Aktiebolaget, Maltesholms Cementaktiebolag,
 Ölands Nya Cement Aktiebolag, Klagstorps Kalkbrotts Aktiebolag,
 Aktiebolaget Visby Cementfabrik, Ifö Cementfabriks Aktiebolag,
 Hellekis Aktiebolag,

Norge.

Enligt upplysning från en målsman för svenska cementindustrien finnes i Norge endast en cementfabrik.

Danmark.

Sju fabriker:
 Aalborg, Kongsdal,
 Cimbria, Norden,
 Dania, Ostasiatiska Kompaniets,
 Danmark,

Sistnämnda fabrik läser arbeta uteslutande på export genom Kompaniets egen försorg.

För utskottet har från svenska cementindustriens sida meddelats, att flertalet af de danska fabrikerna helt eller delvis ägas af den världsberömda maskinfirman F. L. Schmidt & C:o i Köpenhamn, hvilken firma har till specialitet uppförandet af cementfabriker och årligen anlägger ett flertal sådana öfver hela världen.

Belgien.

Tillverkning af cement bedrifves för närvarande vid 17 fabriker. Ytterligare två dylika fabriker väntas. Dessutom lära vissa fabriker för tillverkning af *naturcement* undersöka möjligheten af en öfvergång till tillverkning af *artificiell cement*.

Tyskland.

Den tyska fabrikationen är fördelad på åtta större distrikt, nämligen Rhenland-Westfalen, Hannover, Schlesien, trakten kring Berlin, trakten kring Elbes nedre lopp, Stettin, mellersta Tyskland och Sydtyskland. Af dessa sysselsätta sig hufvudsakligen de vid Stettin och nedre Elbe belägna med export.

Olika slag af cement.

För närvarande tillverkas följande olika slag af cement:

Portlandcement (kalk- och lerhaltiga ämnen),

Romacement (kalkmärgel),

Slaggcement (basisk masugnsslagg, blandad med kalk),

Eisenportlandcement (portlandcement och masugnsslagg),

Naturcement (kalksten).

Sistnämnda cementsort fabriceras särskildt i Belgien och afsättes där så godt som uteslutande på inhemsk marknad.

Tyskland producerar förnämligast Portlandcement samt en del slaggcement och Eisenportlandcement.

Cementens kvaliteter.*Sverige.*

En af de svenska cementfabrikerna tillsatt kommitté har vid sammanträde den 12 februari 1912 enats om vissa normer för proftagning af den vid de anslutna cementfabrikerna tillverkade cementen m. m.

I det mellan Cementa, å ena sidan, och cementbolagen, å andra sidan, afslutade kontraktet af den 25 april 1911 finnes intagen följande bestämmelse:

»All Portlandcement, som levereras, skall icke allenast uppfylla alla villkor enligt de i Sverige och Tyskland antagna normerna för Portlandcement utan äfven stå på jämnhöjd med de bästa skandinaviska, tyska och engelska Portlandcementsorterna.»

Belgien.

Från svenska cementindustriens sida har anförts, att den belgiska exportcementen oftast är af underhaltig kvalitet.

Af svenska beskickningen i Bruxelles meddelas, att de *nyare* belgiska fabrikerne, hvarnas tillverkningar ännu icke äro tillräckligt kända i utlandet, äro hänvisade att i främsta rummet söka sin marknad i Belgien. Tillika meddelas dock, att efterfrågan å belgisk cement blifvit starkare på vissa exportmarknader.

En tysk fackman säger om den belgiska cementen, att den är billig och delvis icke helt oklanderlig.

Tyskland.

Den tyska portlandcementen är i allmänhet af hög kvalitet. Äfven de öfriga tyska cementsorterna torde nog i allmänhet motsvara berättigade anspråk.

Karteller och syndikat.*Sverige.*

De sju cementfabrikerna hafva bildat ett gemensamt försäljningsbolag, »Svenska Cementförsäljningsaktiebolaget», med hvilket fabrikerna afslutat ett kontrakt af den 25 april 1911.

Danmark.

Af inhämtade upplysningar framgår, att de danska fabrikerna äro sammanslutna.

Norge.

Såsom i annat sammanhang erinras, existerar i Norge blott en enda cementfabrik.

Belgien.

I den svenska beskickningens i Bruxelles meddelanden finnes intet anfördt rörande kartell- eller syndikatbildning i detta land.

Tyskland.

För att skydda sig mot öfverproduktionens vådor och vinna en prisförhöjning bildades karteller och syndikat. Till 1909 års slut funnos en rad mer eller mindre lösligt sammanbundna konventioner, försäljningsringar, m. m. Dessa kunde emellertid till stor del icke förnyas. Efter den våldsamma konkurrens, som sedan följde, lyckades man i oktober 1911 uppnå en öfverenskommelse, hvarigenom de till *Berliner Zementkartell* sammanslutna fabrikerna upprättade gemensamt försäljningskontor för sin afsättning till Berlin. Denna öfverenskommelse medförde en prisförhöjning från 1912 års början med 1 mark per fat à 170 kg. De i Tyskland för närvarande bestående kartellerna och syndikaten uppgå till nio. Rörande dessa antecknas följande:

Rhen-Westfaliska cementsyndikatet kan möjligen komma att upplösas vid 1912 års slut, hvilket antages komma att medföra en måttlös konkurrens.

Inom den *schlesiska* cementindustrien föreligger sammanslutning mellan den gamla ringen och fyra utomstående fabriker sedan år 1911.

Inom den *sydtyska* industrien har man lyckats bibehålla en fast sammanslutning mellan fabrikerna och därigenom förhindra alltför stark konkurrens.

Affärsmetoder.

I afseende å de gängse affärsmetoderna inom cementindustrien torde först och främst vara att beakta de sätt, på hvilka försäljarna inom denna industri tillförsäkra sig afsättning af sitt fabrikat.

Sverige.

Från den svenska cementindustriens sida har i denna fråga anförts följande i en till bevillningsutskottet ingifven skrifvelse i ämnet:

»Hvad angår »Cementas» ställning till afnämare af utländsk cement, måste man skilja emellan *förbrukare* af dylik cement, exempelvis byggmästare och *försäljare*, hvilka göra anspråk på att jämväl sälja svensk cement.

Under en kortare period, åren 1899—1902, under hvilken trycket från utlandet var mycket kännbart, måste »Cementa», i likhet med hvad som än i dag äger rum inom cementindustrien i Tyskland och på många andra affärsområden, tillämpa den gamla satsen: »Den, som ej är med mig, är emot mig», och således söka förhindra sina ombud att tillhandahålla svensk cement åt förbrukare af utländsk vara. Men föreskriften härom har bortfallit redan för omkring 10 år sedan och torde väl ej nu kunna åberopas som skäl för cementtullens borttagande. Numera har samtidig användning af svenskt och utländskt fabrikat endast i mycket enstaka fall behöft förhindras, nämligen då försäljningsbolaget befarat, att förväxling vid något särskildt bygge skulle kunna uppstå med utländskt fabrik af *lägre* kvalitet, hvarigenom obefogade ersättningsanspråk mot försäljningsbolaget ibland framkommit. Vid riktigheten af denna åskådning fasthåller bolaget, men för öfrigt står det hvem som helst fritt att hos »Cementas» ombud till gängse pris inköpa sitt behof af svensk cement, vare sig han därjämte använder utländskt fabrikat eller icke.

Motionärens uppgift, att försäljningsbolagets direkta ombud måste förplikta sig att taga hela sitt årsbehof uteslutande från de svenska cementfabrikerna, är riktig. Försäljningsbolagets fordran härutinnan är berättigad och öfverensstämmer med allmänt affärsbruk. En fabrikant kan nämligen icke åt sina förtroendemän gentemot allmänheten (ombuden) inrymma rätt att drifva propaganda äfven för konkurrerande fabrikat.

Försäljningsbolagets erfarenhet utvisar, att dess vedersakare äro att söka bland köpmän eller förbrukare, som antingen vägrats kredit på grund af bristande solvens eller som i regel importera utländskt fabrikat, men ändock vid förefallande behof af svensk cement göra anspråk på inköp *direkt* från försäljningsbolaget.

Försäljningsbolaget har städse eftersträfvat att i möjligaste mån tillgodose den svenska allmänheten, men då det ofta varit svårt att sammanjämka allmänhetens önskingar med försäljningsombudens anspråk, har följderna blifvit klagomål från båda sidor. Det har som vanligt visat sig svårt att »tjäna två herrar».

Danmark.

Nedanstående bestämmelser äro hämtade ur det tryckta kontraktsformulär, som användes af en viss dansk cementfabrik:

»För denna försäljning gälla följande villkor:

5. Att Ni hvarken direkt eller indirekt köper eller säljer cement från andra än förut omförmälda danska fabriker och de i förbund med dem stående utländska fabriker; på begäran meddelas, huruvida en fabrik hör till konventionen eller icke.

6. Köp i kompani (»Fællesskab») är icke tillåtet, och Ni är vid hvarje återförsäljning hos köpmän, konsumtionsföreningar och andra samt vid hvarje återförsäljning till cementvarufabrikanter förpliktad att med slutsedel förbinda Edra köpare att vid ansvar inför Eder och oss iakttaga samma förpliktelser som Ni iklädt Eder i denna öfverenskommelse. Sådana slutsedlar ställas af fabrikerna till förfogande.

7. Ni är förpliktad till att hvarken direkt eller indirekt sälja eller leverera dansk eller utländsk cement till utlandet.

I och med underskrifvandet af denna slutsedel underkastar Ni Eder och vi oss i allo de bestämmelser, som innefattas i bifogade »Regler for Voldgiftsnævnet for den danske Cementhandel», antagna 1909 af cementfabrikerna — — — — — samt försäljarnas representanter, hvaraf bland annat följer, att alla tvistigheter angående öfverträdelse af de under punkterna 1—7 omnämnda villkoren och påföljderna däraf skola afgöras af ifrågavarande skiljenämnd med slutlig och förbindande verkan.

»Ni är pliktig att anmäla hvarje öfverträdelse, som kommer till Eder kännedom.»

Enligt de nyss åberopade bestämmelserna för skiljenämnd äger denna att ålägga böter till belopp mellan 500 och 1,500 kronor. I vissa fall kunna böterna sättas högre eller lägre än nu angifna maximi- resp. minimibelopp.

Nämnden bestämmer äfven rörande gäldandet af de med skiljedomsförfarandet förenade kostnaderna.

Tyskland.

I en cirkulärskrifvelse till sina medlemmar har en tysk förening af cementförbrukare framställt klander mot de försäljningsvillkor, som de tyska portlandcementkartellerna och syndikaten uppställt. Skrifvelsen i fråga, som är daterad den 1 februari 1912, framhåller bland annat, att förbrukaren ålägges skyldighet att köpa endast syndikatcement, för så vidt han icke vill betala väsentligt högre pris eller utsätta sig för bojkott. De af föreningen åberopade, i skrifvelsen återgifna villkoren från kartellens sida lyda i svensk öfversättning sålunda:

»Att Ni under år 1912 hvarken direkt eller indirekt rekvirerar, använder, mot provision eller för egen räkning försäljer eller på något annat sätt afsätter cement

från fabriker, som icke tillhöra den mellantyska cementkartellen eller äro med densamma förbundna i kartell (kartelliert), att Ni icke gör oberättigade afdrag till förmån för förbundskassor, skyddsfonder eller andra dylika fonder eller vid återförsäljning tillstodjer sådana från kundkretsens sida.

Om Ni handlar emot denna föreskrift, berättigar Ni oss att på de hos oss eller de med oss förbundna fabriker under år 1912 rekvirerade eller leveranspliktiga kvantiteterna lägga ett tilläggspris af 1 mk 50 pf per 170 kg.

Vid återförsäljning är Ni förpliktad att begagna Eder af denna efterfordringsrätt; i annat fall är Ni våra föreningsfabriker betalningsskyldig för efterfordringsbeloppet.

Vidare äro våra föreningsfabriker gentemot sådana återförsäljare berättigade att omedelbart häfva ingånget kontrakt utan förpliktelse till efterleverans af kontraherade kvantiteter, på samma sätt som om kontraktet icke trädt i tillämpning.

Samma bestämmelser äro tillämpliga å de konsumenter, hvilka rekvirera varan direkt från fabriker, därest de rekvirera cement från fabriker utanför föreningen.»

Rheinisch-Westfälisches Zement-Syndikat uppställer enligt 1912 års cirkulär följande villkor för köparen:

a) att Ni, hvarken direkt eller indirekt, bearbetar, försäljer eller afsätter cement från fabriker, som icke tillhöra R. W:s Zement-Syndikat eller äro med detsamma i kartell förbundna (kartelliert),

b) att Ni icke utan vårt särskilda tillstånd deltagar i entreprenader öfverstigande 50,000 kg.,

c) att Ni icke erbjuder och försäljer från oss inköpt cement till någon, som bearbetar eller afsätter andra märken än syndikatets,

d) att Ni icke, utan vårt tillstånd, låter försända eller omexpediera cementen till andra platser än de, som finnas angifna i kontraktet; i synnerhet får icke ommärkning förekomma.

Förekommer icke desto mindre ommärkning, är Ni oss ersättningsskyldig för all därpå uppkommande skada, äfven om Ni kan visa, att det skett utan Eder vetskap;

e) att Ni, därest öfverenskommelse är med Eder träffad rörande återförsäljning, lägger våra försäljningsvillkor till grund för Edra försäljningar och aldrig går under de Eder af oss föreskrifna prisen, däri inbegripet, att Ni från Eder kundkrets till samma priser, som af oss lämnas Eder, återtager emballaget. Ni äger alltså skyldighet att alltid försälja *inklusive* emballage.

Hvarje öfverträdelse af förestående leverans- och betalningsvillkor berättigar oss att efteråt tillgodoräkna oss 50 mark per 10,000 kg. redan rekvirerad vara, med beloppet omedelbart förfallet till betalning, äfvensom att häfva leveranskontraktet utan att Ni kan emot oss framställa några som helst skadeståndsanspråk.»

Angående *Berlinerkartellen* meddelas, att vederbörande agent eller återförsäljare är vid konventionalstraff förbjuden att verkställa detaljförsäljning *under* vissa priser.

*Köparens rätt att välja visst eller vissa märken af cement.**Tyskland.*

Enligt meddelad upplysning hafva, i fråga om *Berlinerkartellen* vederbörande fabriker förbehållit sig rätten att vid inköp af nämnarna skola vara fullkomligt fria i valet af olika märken.

Rhen-Westfaliska syndikatet förbehåller sig emellertid i 1912 års cirkulär, att, därest ett eller annat af syndikatets märken icke vunnit erforderlig afsättning, hålla tillbaka de efterfrågade märkena, till dess likformighet uppnåtts.

Beträffande olika affärsmetoder antecknas dessutom följande:

Sverige.

Enligt kontrakt den ²⁵/₄ 1911 mellan Cementa och cementbolagen fördelas leveranserna af Cementa å de särskilda cementbolagen efter vissa förhållandetal, angifna i kontraktet.

En målsman för den svenska industrien har meddelat, att det emellan den svenska och norska industrien årligen öfverenskommit att icke konkurrera inbördes å inhemsk marknad samt att de svenska och danska fabrikena sinsemellan aftalat att exportera till hvarandras länder till lika stora kvantiteter.

Danmark.

Af en målsman för den svenska cementindustrien har uppgifvits, att de danska cementfabrikena till en gemensam kassa afsätta ett belopp af omkring 40 öre för hvarje fat försåld cement. Denna kassa fördelas sedermera på de olika fabrikena efter kvantiteten *exporterad* vara från hvarje särskild fabrik. Vidare har från samma håll meddelats, att den inhemska försäljningen fördelas å de danska fabrikena efter de kvantiteter cement, fabrikena under näst föregående år afsatt å såväl in- som utländsk marknad.

Tyskland.

I Hamburger Fremdenblatt för ¹⁴/₁₂ 1911 anföres rörande en upphandling till Stettiner-Eisenbahndirektion:

»Såsom en omedelbar följd af sammanslutningen mellan Berliner-, Stettiner-, mellantyska och öfre schlesiska fabrikena förelågo nu endast tre anbud från Stettinerfabriker, under det att föregående år tio fabriker afgifvit anbud.»

I ett föredrag vid möte med tyska cementfabrikanternas förening förekommer, bland annat, följande uttalande:

»Den sydtyska cementringen skulle icke heller behöfva årligen betala de schweiziska cementfabrikena stora belopp för att förhindra en betydande import af schweizisk cement till Tyskland, om tull på cement funnes.»

Öfriga bestämmelser mellan fabrikant och afnämare.*Danmark.*

Enligt ett kontraktsformulär för en viss dansk fabrik förplikta sig de inhemska fabrikena och med dem förbundna utländska fabriker

att icke sälja cement till konsumtionsföreningar (Forbrugsföreningar), partiinköpsföreningar (Fællesindkøbsföreningar) m. fl., hvilkas ändamål är att undvika köpmannen såsom mellanhand, samt

att icke deltaga i leveranser (Licitationer) understigande 1,000 tunnor.

Cementindustriernas ekonomi.

Sverige.

Från svenska cementindustriens sida har för utskottet framhållits, att de svenska cementfabrikerna år 1893 till följd af öfverproduktion och skarp konkurrens stodo på branten af ekonomisk ruin. Åren 1893—1895 voro äfven ogynnsamma och medförde särskildt stora förluster för två fabriker. Efter tullens införande vid 1895 års riksdag började bättre tider.

Redogörelse för de svenska cementfabrikernas ekonomiska resultat under de gångna åren har tillställts utskottet.

Danmark.

Af utskottet meddelade upplysningar framgår, att den danska cementindustrien uppvisar i ekonomiskt hänseende fördelaktiga resultat.

Norge.

Den norska cementfabriken har, enligt uppgift från svenska cementindustriens sida, under tioårsperioden 1901—1909 endast åren 1906 och 1907 gifvit utdelning till aktieägarna med 5 % hvardera året, i öfrigt ingen utdelning.

Belgien.

»Allt som allt anses denna industrigrens (cementindustriens) s ällning icke vara blomstrande, öfverproduktion anses föreligga, flertalet fabriker gifva ingen eller ytterst obetydlig utdelning på aktierna; några befinna sig t. o. m. i en svår ställning; det väntas icke, att läget skall ändra sig så snart.»

De belgiska cementfabrikernas vinstresultat och utdelning å aktier framgå af nedanstående tabläer:

Utdelning (i %).

Fabriken		1906	1907	1908	1909	1910	1911
A		5	—	3	—	—	—
B		4	—	—	—	—	—
C	{stäm.	—	—	—	—	—	—
	{pref.	4,4	5	—	—	—	—
D		8	8	8	6	6	8
E		5	5	5	5	—	—
F		4	5	—	—	2,5	2,5

Vinst (i kronor).

Fabriken	Aktiekapital (i kronor)	1906	1907	1908	1909	1910	1911
A	725,000	50,750	47,850	42,775	652,50	652,50	30,450
B	1,087,500	311,750	333,500	1,450	83,375	137,750	
C	739,500	76,125	83,375	46,400	7,250	36,975	
	(+ aktier utan nom. värde).						
D	2,537,500	656,125	765,600	701,800	527,075	522,000	691,650
E	1,305,000	155,875	155,875	157,850	137,485	76,125	46,400
F	1,812,500	84,825	189,225	44,225	42,005	118,175	94,975

Tyskland.

Så länge inom Tyskland den ökade produktionen höll jämna steg med konsumtionen och dessutom exporten till främmande länder ej hindrades af införseltullar därstädes, var den tyska cementindustrien synnerligen räntabel.

Då vid 1909 års slut de då befintliga, mer eller mindre lösligt sammanbundna konventionerna och försäljningsringarna etc. till stor del måste upplösas, öppnades en våldsam konkurrens. Denna nådde sin höjdpunkt under våren 1911, då cement försålde till priser, som ofta understego tillverkningskostnaderna. Särskildt på Berlinermarknaden gjorde säljarna oerhörda förluster. Sedan sammanlutningar mellan producenterna ånyo ägt rum, visar emellertid år 1912 en omisskänlig uppåtgående konjunktur.

Enligt en till utskottet från svenska beskickningen i Berlin öfverlämnad, i Tonindustriezeitung införd kurstabell å cementaktier hafva af 75 företag under senaste räkenskapsår 21 icke gifvit någon utdelning, 13 en utdelning af 1—4 %, 30 en utdelning af 5—10 % och 11 en utdelning öfverstigande 10 %.

Beträffande det allmänna ekonomiska tillståndet inom den tyska cementindustrien under år 1911 anföres i Tonindustriezeitung nr 6 för år 1912 följande uttalande, som tillika med öfriga här nedan åberopade uttalanden ur samma tidskrift, i öfversättning tillställts utskottet af en målsman för den svenska cementindustrien. »Ser man tillbaka på år 1911, kan man ej beteckna detsamma såsom glädjande, ty till följd af hvad ofvan anförts kan ett stort antal verk återigen icke lämna några utdelningar till aktieägarna. Men den till sin spets drifna nöden har också haft den välgörande verkan, att fabrikerna kommit till insikt därom, att de icke allenast äro konkurrenter utan ock hafva gemensamma intressen. Därigenom hafva åstadkommit prisöfverenskommelser inom de olika afsättningsområdena och mellan dessa samt angränsande områdens sammanslutningar, hvilka öfverenskommelser öppna bättre utsikter för nästa år.»

I fråga om de olika delarna af den tyska marknaden hafva meddelats följande uppgifter.

Rhenland—Westfaliska industrien.

Under perioden 1909—1911 hafva förhållandena lämnat mycket öfrigt att önska i afseende å såväl produktion som priser. Det var icke möjligt att vinna tillräcklig afsättning på grund af konkurrens från utom syndikatet stående fabriker äfvensom från belgiska exportörer. Det anses, att åtskilliga fabriker haft be-

tydande förluster. Dock torde producenter af särskildt god vara ännu kunna arbeta med fördel.

Tonindustriezeitung skrifer om dessa förhållanden: »I Rhenska-Westfaliska området råda de allra sorgligaste förhållanden. Fabrikerne inom Rhenska-Westfaliska syndikatet gå med blott half drift, och priserna äro förlustbringande, och alltjämt tillåter konkurrensen med icke anslutna fabriker i Westfalen och med belgiska fabriker ingen afsevärd prisförbättring.

På så sätt har året 1911 varit mycket ogynnsamt för det Rhenska-Westfaliska området, och i fråga om kommande året måste man befara, att tillståndet efter syndikatets förväntade snara upplösning skall gestalta sig än sämre genom en hänsynslös konkurrens.»

Utdelningarna i procent för de olika fabrikerne hafva varit:

Fabrik	1909	1910	Fabrik	1909	1910
A	—	7	G	10	6
B	10	6	H	—	5
C	—	7	I	5	—
D	—	—	J	7	4
E	4	—	K	—	—
F	15	12	L	5	—

Vissa af dessa fabriker bedrifva dock äfven annan verksamhet än cementfabrikation.

Schlesiska industrien.

Välbehöflig prisstegring har ägt rum under år 1911.

Utdelningarna hafva i procent uppgått till:

Fabrik	1909	1910	1911
A	—	—	1
B	4	1	3

Tonindustriezeitung skrifer: »För den schlesiska Portland-cementindustrien medförde år 1911 såtillvida bättre framtidsutsikter, att man i slutet af föregående års säsong lyckades att efter flerårig upprifvande strid åstadkomma en öfverenskommelse mellan den gamla schlesiska centralringen och de dittills utomstående 4 nya fabrikerne.

I finansiellt afseende hafva dessa ljusare utsikter likvisst ännu ej visat sina verkningar, emedan alla fabrikerne i så rikt mått afslutat försäljningar i förväg till 1911 års konkurrenspriser, att man som resultat af året väl har att anteckna en något stigande afsättning, beroende på omtalade konkurrenspris, men äfven lägre genomsnittspris vid försäljningen än under föregående år.

Prisnoteringarne för 1912 kunde visserligen ej höjas till tidigare läge, men dock åter närmas normala gränser. Man kan emellertid icke på långt när räkna på sådana utdelningar till aktieägarne, som förut voro möjliga.»

Mellantyska cementindustrien.

Denna industri har under den senare tiden haft svårigheter på grund af de låga priserna å Berlinermarknaden.

Tonindustriezeitung anför: »För de medeltyska — — — — — verksamhetsområdena betyda visserligen öfverenskommelserna mellan de båda försäljningsringarna en utjämning af den värsta konkurrensen, men priserna kunde icke afsevärdt förhöjas och särskildt därför, att fabriker i Berlin måste sälja med mycket stor förlust för att bibehålla sin afsättning därstädes.»

Hamburgerområdet.

Fabrik	Aktieutdelning i olika fabriker (i procent)					
	1906	1907	1908	1909	1910	1911
A*)	—	—	—	—	—	—
B	17	14	10	10	12	**)
C	—	5	12	10	4	***)

Hannoverska industrien.

Tryckta förhållanden hafva rådt under åren 1910 och 1911. De förlustbringande priserna på Berlinermarknaden hafva i hög grad bidragit till det dåliga resultatet.

Aktieutdelningen för olika fabriker:

Fabrik	1909	1910	Fabrik	1909	1910
A	—	—	E	8	6
B	4	5	F	10	5
C	—	—	G	18	12
D	—	—	H	5	—

Tonindustriezeitung meddelar:

»För de — — — hannoverska verksamhetsområdena betyda visserligen öfverenskommelserna mellan de båda försäljningsringarna en utjämning af den värsta konkurrensen, men priserna kunde icke afsevärdt förhöjas och särskildt därför, att fabriker i Berlin måste sälja med mycket stor förlust för att bibehålla sin afsättning därstädes.»

Stettinermarknaden.

Det råder intet tvifvel om att de senaste åren varit synnerligen ogynnsamma äfven för Stettinergruppen. Under år 1911 hafva priserna i allmänhet varit tryckta, men under år 1912 har marknaden blifvit fastare med något förhöjda priser.

Aktieutdelningar voro:

Fabrik	1909	1910
A	14	8†)
B	14	11††)
C	5	0

*) Ingen utdelning alltsedan startandet 1898; väntas dock möjligen för 1911.

***) Väntas blifva 14 à 15 %.

****) Väntas uteblifva.

†) Inberäknadt vinst å annan rörelse.

††) Troligtvis med anlåtande af stora reserver från föregående år.

Tonindustriezeitung skrifer:

»Stettinerverken hafva under 1911 haft en tillfredsställande afsättning; dock kunde ej heller de uppnå en genomgripande prisförbättring, dels på grund af den starka danska och svenska konkurrensen och dels på grund af de i Berlinerområdet ännu härskande oordnade förhållandena.

Äfven här torde utsikten till en gynnsammare utveckling under kommande år vara för handen.»

Nedre Elbeområdet.

Tonindustriezeitung förmåler:

»Fabrikerna vid Unterelbe hafva likaledes att uppvisa en tillräcklig omsättning och hafva kunnat ernå något bättre priser. Dessa fabrikers export var tillfredsställande. Utsikterna angifva en fortfarande gynnsam utveckling under kommande år.»

Sydtyska området.

Ur Tonindustriezeitung anföres:

»Sydtyskland har otvifvelaktigt att anteckna det jämnaste affärsförloppet, emedan det lyckats den sydtyska försäljningsringen att i rätt tid förhindra eller assimilera uppdykande konkurrens. Syndikatsaftalet kunde förlängas, och prisen höjdes, så att man kan räkna med ett jämförelsevis gynnsamt årsresultat. Äfvenledes kan man på grund af de befintliga öfverenskommelserna för nästa år våga hoppas på en stadig förbättring.»

Berlinermarknaden.

Sedan de viktigaste grupperna inom syndikatet sprängts under år 1909, sänktes priserna för år 1910 så lågt, att desamma icke kunde täcka produktionskostnaderna. De fabriker, som för att ej mista sina kunder fortsatte att sälja till Berlin, gjorde stora förluster.

Från 1912 års början har Berliner Zementkartell kunnat höja prisen med 1 mark per fat à 170 kg.

I Tonindustriezeitung meddelas:

»Nästan lika illa som i Westfalen arta sig ännu förhållandena för detta år (1911) på Berlinermarknaden. Den sedan början af år 1910 här rasande allas strid mot alla nådde sin höjdpunkt under första delen af året, och priserna sjönko till en nivå, som *låg långt under självkostnaderna*. Denna strid var af vidtgående betydelse, emedan Berlin utgör nyckeln till öfriga nordtyska afsättningsområden, och man kunde blott tänka på en varaktig ändring af de allmänna förhållandena under förutsättning att öfverenskommelse kunde träffas i fråga om Berlin. Efter synnerligen långa och svåra underhandlingar, hvilka fördes af de ledande personerna med outtröttlig arbetskraft, kunde man till sist emot slutet af året komma till någon enighet. Denna inger hopp för kommande året om en stadigvarande prisförbättring och därmed om möjligheten att åter kunna förränta det i fabrikerne nedlagda kapitalet, blott ej nybildningar uppstå, som med ett slag förändra bilden och åter framkalla stridstillståndet.

Efter den nyligen ingångna öfverenskommelsen mellan fabrikerna af Berlinergruppen sinsemellan och med angränsande ringar uppstod möjlighet att fastställa genomgående högre priser för år 1912, och utsikterna för den närmaste framtiden äro gynnsammare, för så vidt intet oförutsedt inträffar.»

Tullförhållandena.

Sverige.

Vid 1888 års riksdag föreslogs af enskild motionär en tullsats af 40 öre per 100 kg. å den då tullfria artikeln cement. Då en tunna cement vägde c:a 180 kg. och kostade 7 à 8 kr., beräknades denna tull motsvara 10 % af värdet.

Motiven voro, att landet ägde rik tillgång på råmateriel samt att onödig införsel borde förhindras.

Bevillningsutskottet delade motionärens uppfattning. Ansåg dock icke afdrag böra äga rum för emballage.

Riksdagen biföll.

Vid 1892 års riksdag hade tullkommittén föreslagit en förhöjning af tullen till 60 öre per 100 kg. Kungl. Maj:ts proposition förordade denna förhöjning.

Bevillningsutskottet ansåg, att en tull, motsvarande 10 % af värdet, vore tillräckligt hög. Naturligt skydd förefunnes genom dryga fraktkostnader. Exporten hade stegrats efter tullens införande. Förordade bibehållandet af tullen 40 öre per 100 kg. Mot bevillningsutskottets afstyrkande reserverade sig ledamöterna från Första kammaren under framhållande af de betydliga kapital, som tillverkningen af cement kräfde, och den skarpa konkurrensen från England och Tyskland.

Andra kammaren biföll utskottets hemställan, Första kammaren reservationen. Vid gemensam votering segrade den förstnämnda.

Vid 1895 års riksdag väcktes af enskild motionär förslag om höjning af tullen till 60 öre per 100 kg. Importen af cement hade stegrats under år 1894, och cementfabrikerna arbetade under tryckta förhållanden.

Bevillningsutskottet erinrade om förslaget vid 1892 års riksdag. Skälen för afslag vore fortfarande giltiga. Cementindustrien hade alltjämt gått ramåt. Med hänsyn därtill afstyrkte utskottet motionen. Fem reservanter yrkade bifall till den föreslagna tullförhöjningen. Reservanternas förslag segrade vid gemensam omröstning med 104 ja i Första kammaren och 117 ja i Andra kammaren mot 41 nej i Första och 102 nej i Andra kammaren.

Norge.

Tullen å cement utgår med 30 öre, minimalsats, och 50 öre maximalsats, allt per 100 kg.

Danmark.

Tullfrihet å cement.

Belgien.

Tullfrihet å cement.

Tyskland.

Trots skyddstullspolitiken inaugurerande år 1879 hyllades inom cement-industrien allmänt frihandelsståndpunkten. Orsakerna härtill voro

- 1) den tyska varans höga kvalitet,
- 2) det naturliga skydd varan ägde genom dyra fraktkostnader,
- 3) farhåga för tulls införande i andra länder.

Så infördes cementtull i Sverige, Italien, Norge, Rumänien, Ryssland, Schweiz och Österrike-Ungarn. Detta skadade Tysklands export. Sedan Belgien, Österrike och Schweiz börjat exportera cement till Tyskland, uppstod inom sist-nämnda land önskan om tullskydd.

År 1902 framställde »Verein deutscher Portlandzementfabrikanten» fordran på en tull af 1 mark per 100 kg. Denna fordran efterkoms icke, men i 1902 års tariff upptogs en tullsats af 50 pf. per 100 kg. Denna tullsats användes emel-lertid såsom »spets» vid traktatsunderhandlingarna, och cement är fri från in-förseltull för samtliga stater, hvilka åtnjuta behandling som mest gynnad nation.

Till Bevillningsutskottet har öfverlämnats ett exemplar af det protokoll, som förts vid sammanträde med nyssnämnda förening. Ur förhandlingarna anföras i detta sammanhang följande uttalanden:

»För en del år sedan voro nog så många cementindustriidkare af den meningen, att vår industri icke behöfde någon skyddstull. I dag lär ingen vara af den åsikten. Tiderna hafva blifvit annorlunda för vår industri.»

En talare hade sökt att i preussiska handelsministeriet få reda på, hvarför det icke beviljats tullskydd åt den tyska cementindustrien. Det hade då svarats, att man vore fast öfvertygad om nödvändigheten af en tull å cement, att »Reichsamt des Innern» vid afslutandet af de nya handelstraktaterna energiskt kämpat för cementindustrien men dessvärre icke lyckats, enär tullen i fråga måst användas såsom kompensationsobjekt.

Nedanstående länder hade åsatt följande tullsatser per 100 kg.

Frankrike 60 centimer,	Österrike 1 Krone (vid traktät),
Schweiz 1 franc,	Ryssland 1 mark 30 pf. (0,12 rubel pr pud),
Spanien 5 pesetas guld,	Sverige 60 öre.
Portugal 350 reis,	

»Sverige gör anspråk på 0,60 kronor per 100 kg. i tull, men man får hoppas, att de tyska ombuden måtte lyckas genomdrifva tullfri införsel af tyskt cement till Sverige, då är redan mycket vunnet.»

»Att få igenom en tull på svenskt cement af 0,50 mark för 100 kg. i den tysk-svenska handelstraktaten är på grund af förmånsklausulen omöjligt. Tull-friheten på cement är fastslagen genom den tysk-belgiska handelstraktaten. Förrän den år 1917 utlöper, kan man alltså icke tänka på att införa någon cementtull.»

Allmän redogörelse för gällande tullsatser i utlandet.

Från svenska cementindustriens sida har tillställts utskottet nedanstående sammanställning, enligt uppgift lämnad af det tyska »Reichsamts des Innern». Tullsatserna äro beräknade i

	kronor pr 100 kg.			kronor pr 100 kg.	
	maximalsats	minimalsats		maximalsats	minimalsats
Belgien		<i>fri</i>	Rumänien (portlandcement)	1.44	
Bulgarien	1.44	0.90	Ryssland	2.15	1.72
Danmark		<i>fri</i>	Schweiz		0.72
England		<i>fri</i>	Serbien		
Finland		<i>fri</i>	a) romancement	1.80	1.08
Frankrike			b) portlandcement	2.88	1.80
a) hastigt hårdnande	0.43	0.29	c) slagg etc.	2.88	1.80
b) långsamthårdnande	0.65	0.43	Spanien (bruttovikt)		0.36
Grekland		2.81	Turkiet	11 0/0	<i>af värdet</i>
Italien			Tyskland	0.45	<i>fri</i>
a) hastigt hårdnande	0.90	0.36	Nordamerika		
b) annan		0.90	portlandcement o. d.		
Nederländerna		<i>fri</i>	a) i fat och säckar (bruttovikt)		0.66
Norge	0.50	0.30	b) lös		0.58
Portugal		1.41	Österrike-Ungarn	1.36	0.76

Lättnader för cementindustrien i olika länder.

Danmark.

En målsman för den svenska cementindustrien har framhållit, att den danska cementindustrien äger följande fördelar framför den svenska.

- 1) Relativt liten utsträckning af det inhemska afsättningsområdet, hvarigenom fraktafgifterna blifva minimala, beröringen med kundkretsen intimare och försäljningskostnaderna mindre,
- 2) Tullfrihet för säckemballage,
- 3) Tullfria maskiner,
- 4) Lägre pris på tegel,
- 5) Krita till råmaterial, under det att den svenska industrien är hänvisad till kalk.

Österrike.

Enligt upplysning af tysk fackman hafva de österrikiska järnvägsförvaltningarna beviljat specialtariffer för cement.

Svårigheter för cementindustrien i olika länder.

Sverige. *

Jämför »Danmark» under rubriken »Lättnader för cementindustrien i olika länder»!

Af en svensk industriman har framhållits,

att cementindustrien genom den hastiga tekniska utvecklingen har stort behof af afskrifningar å material, m. m.

samt att den svenska industrien, såsom varande af jämförelsevis liten omfattning, intager en däraf beroende ofördelaktig ställning till större utländska industrier.

Tyskland.

Den tyska cementindustrien har att bära särskilda omkostnader på grund af den inhemska sociala lagstiftningen.

En tysk industriman har framhållit, att den tyska cementindustrien måste med 1,5—1,6 miljoner mark bära de sociala bördorna (»soziale Lasten»).

Öfverproduktion.

Sverige.

Enligt uttalande af tysk fackman föreligger öfverproduktion i Sverige.

Danmark.

Enligt uttalande af tysk fackman föreligger öfverproduktion i Danmark.

Norge.

Enligt uttalande af tysk fackman föreligger öfverproduktion i Norge.

Belgien.

Öfverproduktion anses föreligga. Detta bestyrkes af uttalanden från såväl svenska som tyska cementindustriernas sida.

Tyskland.

En tysk fackman karakteriserar den tyska öfverproduktionen som enorm.

England.

En svensk fackman anser öfverproduktion föreligga i England.

Exportprisen.

(»Dumping»)

Rörande denna fråga anföres af en målsman för den svenska cementindustrien i en till utskottet ingifven skrifvelse:

»Till förklaring af utlandets prisuppgifter och försäljningsbolagets pris vid export till främmande länder kan man icke utgå från ett enda genomsnittstillsverkningspris. Enklarest vore visserligen, om hvarje tillverkad fat cement kunde vid försäljningen i lika mån bidra till fabriken kostnader och därutöver lämna lika stor andel av vinsten, hvilket förutsätter att hela tillverkningen skulle säljas till samma pris. Tillsverkningspriset vore då lätt att angifva, men helt annorlunda ställer sig saken i verkligheten, då omsättningen till sådana absolut vinstgivande priser är begränsad och fabrikenas produktionsförmåga betydligt större. Konsumtionen i Sverige af cement motsvarar mindre än 50 procent af fabrikenas sammanlagda produktionsförmåga. Under dessa förhållanden måste fabriken räknas äfven med ett 2:dra tillsverkningspris, som täcker allenast material- och arbetskostnader men icke lämnar bidrag till allmänna omkostnader eller förräntning af och afskrifning å fabrikenas anläggningskostnad. Detta 2:dra tillsverkningspris utgör begränsningen för försäljningsbolagets lägsta exportpris.

Men om än den direkta vinst, som kan erhållas utöver material- och arbetskostnaden, ofta är mycket liten, kan man i allmänhet uträkna en icke oväsentlig fördel däri, att fabriken hålles i jämnare drift, att arbetarstämman kan beredas arbete äfven under vintertiden, att lagringstiden för den färdiga produkten förkortas m. m., genom hvilket allt arbetskostnaden å fabriken totala produktion förhållandevis minskas.

Då motionären säger sig vara förvissad om att exporten sker utan förlust, har han således rätt, men däremot orätt, då han antager, att minst det belopp, som de svenska köparne få betala utöver exportpriset, skulle vara bolagets vinst.

Öfverskottet å det svenska försäljningspriset utöver materialkostnader och arbetslöner måste nämligen i första rummet täcka samtliga allmänna omkostnader, skatter, räntor och afskrifningar för hela den tillverkade kvantiteten i den mån exportpriset icke bidrager därtill. Genom den synnerligt hastiga tekniska utvecklingen inom cementindustrien har särskild behofvet af afskrifningar knappast kunnat fullt tillgodoses, och för de svenska cementfabriken med deras jämförelsevis lilla produktion har därför ett öfverpris af kronor 1:50 å 2 kronor pr fat cement utöver material- och arbetskostnaden erfordrats för att täcka afskrifningar och lämna en skäligen vinst på det använda kapitalet.

Af det anförda torde det vara uppenbart, att de uti motionen angifna omständigheterna, hvilkas riktighet jag ej varit i tillfälle kontrollera, att från Stettin exporteras cement till Sverige till kronor 4:20 per fat fritt Stettin, och att cement från Belgien, som oftast är af mycket underhållig kvalitet, kan importeras oförtulladt till 4:50 å 5 kronor pr fat, icke alls i och för sig utgöra bevis för att cementpriset i Sverige är för högt, ty samma skäl kan ju föreligga för dessa prisnoteringar som för svenska fabriker att exportera cement till priser, som icke lämna bidrag till omkostnader etc.

Genom en hejdlös konkurrens har cementpriset i större delen af Tyskland under åren 1910 och 1911 bragts ned till än lägre belopp. Svenska beskickningen i Berlin skrifer därom i sin fjolårsberättelse, intagen i »Svensk Export» nr 422, följande:

'Den tyska cementindustrien har sedan år tillbaka i högre grad än kanske

någon annan industri varit en tummelplats för 'Gründer'-verksamhet, och följden har blifvit, att en mängd nya företag växt fram, oaktadt de gamla icke vetat, huru och hvar de skulle vinna afsättning för sin produktion. Härtill kommer, att en mördande konkurrens rådt mellan de olika fabrikerna eller de för öfrigt löst sammanhållna 'Verbande', samt att äfven, särskildt i västra Tyskland, utländsk vara täflat med den inhemska. För 1910 års vidkommande medförde den stora arbetsinställelsen inom byggnadsfacket stora svårigheter inom cementindustrien, som måste söka afsättning för sin produktion utomlands till föga lönande, ja, ibland förlustbringande priser.'

Dessutom har från svenska beskickningen i Berlin framhållits, att en del af den tyska produktionen måste till låga priser exporteras till utlandet.

Utländsk konkurrens.

Jämför uppgifterna under rubrikerna *Import och Export* m. fl.

Sverige.

I en tysk industrimans anförande vid tyska portlandcementfabrikantföreningens möte i februari 1911 förekommer följande uttalande:

»Sverige gör anspråk på 0,60 kronor pr 100 kg i tull, men man får hoppas, att de tyska ombuden måtte lyckas genomdrifva tullfri införsel af tyskt cement till Sverige, då är redan mycket vunnet.»

Från svenska cementindustriens sida har meddelats, att »Atlas Portland Cement Company» med en uppgifven tillverkningskapacitet af 2,890,000 ton per år sökt mellanhand för afsättning i Sverige. Frakten för cement har uppgifvits för sträckan NewYork—Köpenhamn till

	Kr. pr normalfat.
pr fat (180 kg. brutto).....	2: 94
» säckar (174 kg. brutto).....	2: 44

Äfven om dessa höga fraktkostnader för närvarande torde hindra konkurrens på svensk marknad, har dock inom utskottet framhållits, att den nordamerikanska tillverkningen i allt fall kan väntas konkurrera med den svenska industriens *export* på vissa länder.

Norge.

Enligt uttalande af svensk industriman råder stark utländsk konkurrens i Norge.

Tyskland.

Konkurrens från Belgien föreligger.

Vid tyska portlandcementfabrikantföreningens möte i februari 1911 framhölls i ett föredrag,

att det föreläge en exempellös invasion af belgiskt cement, hvilket nedsatte prisen å tyskt cement,

att de skandinaviska fabrikerna, i synnerhet i Sverige, gjorde sig oangenämt bemärkta på exportmarknaden,

att den nordamerikanska cementfabrikationen innebure en stor fara för den tyska fabrikationen,

samt att de schweiziska cementfabrikerna måste betalas för att icke exportera till den sydtyska ringens afsättningsområde.

Ur Tonindustriezeitung nr 6 för år 1912 anföres:

»De till följd af tullarna uppnådda höga priserna inom Sverige hafva i första hand gjort detta lands industri till en af de farligaste konkurrenterna.

Denna verkan förökas genom den svenska regeringens subvention åt ångbåtslinjer.

Särskildt kännbart träffar oss denna täflan i Syd-Amerika och Nederländska Ost-Indien, alltså på marknader, hvilka vi hittills betraktat såsom våra.»

Import och export.

Sverige.

(enl. statistiken)

Import (i ton):

1889	6,416	1900	cement, alla slag	1,941		
1890	5,757	1901	»	2,868		
1891	896	1902	»	9,822		
1892	720	1903	»	11,145		
1893	852	1904	»	10,526		
1894	2,425	1905	»	10,999		
1895	4,270	1906	»	13,136		
1896	2,901	1907	järnslaggcement	203	annan cement	17,598
1897	1,826	1908	»	613	»	5,545
1898	1,656	1909	»	168	»	12,776
1899	1,363	1910	»	0,5	»	15,438
			1911	»	2,085	»	22,744

Export (i ton):

1889	7,300	1900	cement, alla slag	42,564		
1890	14,132	1901	»	17,794		
1891	14,322	1902	»	19,449		
1892	25,128	1903	»	21,319		
1893	41,399	1904	»	27,509		
1894	29,896	1905	»	38,504		
1895	31,029	1906	»	45,960		
1896	22,991	1907	järnslaggcement	324	annan cement	17,728
1897	27,112	1908	»	181	»	33,984
1898	28,676	1909	»	0,2	»	33,197
1899	31,101	1910	»	0,1	»	73,350
			1911	»	0,2	»	108,653

Exportöfverskottet utgjorde alltså (i ton)

1889	884	1901	14,926
1890	8,375	1902	9,627
1891	13,426	1903	10,174
1892	24,408	1904	16,983
1893	40,547	1905	27,605
1894	27,471	1906	32,824
1895	26,759	1907	252
1896	20,090	1908	28,006
1897	25,286	1909	20,253
1898	27,020	1910	57,912
1899	29,738	1911	83,824
1900	40,623		

Importen och exporten, fördelade på de olika främmande länderna, utvisa för åren 1906—1910 följande:

Importen (i ton)

(efter länder).

	Norge	Danmark	Belgien	Nederländerna	Storbrittanien	Tyska riket
1906	51	5,103	—	9	55	7,919
1907	115	4,670	1,105	106	87	11,655
1908	145	2,425	1,898	300	190	1,198
1909	330	4,599	2,030	60	1,454	4,470
1910	504	2,799	1,987	121	271	9,746

Exporten (i ton)

(efter länder).

	Norge	Danmark	Finland	Eur. Ryssland	Tyska riket	Nord- amerika	Argentina	Bra- silien	Chile	Mexiko	Britt. Syd- Afrika	Sunda öarna
1906	6	11,223	14,327	9,838	1,264	6,329	126	—	250	—	2,597	—
1907	—	2,030	9,868	3,399	26	871	1,225	—	90	—	540	—
1908	13	6,135	14,787	7,038	297	—	4,249	11	—	—	1,595	—
1909	11,759	2,843	8,437	5,724	—	—	3,713	180	—	180	360	—
1910	—	15,707	11,705	15,489	2,773	—	16,832	—	—	—	900	9,850

Belgien.

Exporten

(i ton).

1907	727,122	1910	715,171
1908	573,757	1911	829,243
1909	654,485		

De viktigaste *exportländerna* samt *exportkvantiteterna* voro år 1911:

Land.	Exportkvantitet (ton).	Land.	Exportkvantitet (ton).
Tyskland	81,943	Storbritannien	64,547
Brasilien	45,066	Nederländerna	162,969
Egypten	41,071	Argentina	168,575
Frankrike	47,439		

Den belgiska cementen har rönt »starkare» efterfrågan på vissa exportmarknader.

Tyskland.

Importen utgjorde i ton:

1885	40,569	1900	77,288
1890	20,900	1905	148,008
1895	27,275	1910	242,663

Exporten utgjorde i ton:

1885	345,633	1900	54,992
1890	341,931	1905	617,892
1895	424,965	1910	725,833

Exportöfverskottet utgjorde alltså i ton:

1885	305,064	1900	466,704
1890	321,031	1905	469,884
1895	397,690	1910	483,170

Nordamerika

(enligt uppgift från svenska cementindustrien)

år	Exporten.	ton
1908		85,000
1909		178,500
1910		419,900

Produktionen.

Sverige.

(enl. statistiken).

År	Antal fabriker	Antal arbetare	Tillverkningsvärde kr.	Tillverkning ton	År	Antal fabriker	Antal arbetare	Tillverkningsvärde kr.	Tillverkning ton
1889	7	1,254	1,134,834	30,379	1900	6	1,336	4,213,878	125,959
1890	6	1,158	1,769,366	47,863	1901	6	1,172	3,204,477	95,135
1891	5	1,150	1,806,882	56,209	1902	7	1,106	2,765,744	84,647
1892	7	1,130	2,152,548	54,107	1903	7	1,172	4,192,309	129,048
1893	6	1,066	1,880,253	70,816	1904	7	1,238	4,210,073	144,362
1894	6	1,112	1,719,825	63,049	1905	7	1,298	4,874,084	167,611
1895	5	831	1,585,650	56,808	1906	6	1,165	5,122,821	173,921
1896	5	1,130	2,181,354	75,041	1907	6	1,354	6,402,010	194,395
1897	5	1,129	2,512,728	81,147	1908	7	1,289	7,101,375	222,125
1898	5	1,288	3,527,993	103,459	1909	7	1,160	7,064,035	220,115
1899	5	1,439	4,173,024	122,811	1910	7	1,291	8,480,233	257,756

Enligt upplysningar från inhemska cementindustriens sida kan den svenska industriens *produktionsförmåga* beräknas till mera än 400,000 ton årligen.

Belgien.

Den belgiska produktionen har ständigt ökats under de fem sista åren. Några siffror kunna dock ej uppgifvas.

Tyskland.

Med ledning af de under afdelningen »Import och export» meddelade uppgifter angående den tyska exportens storlek samt den under afdelningen »Exportens förhållande till produktionen» intagna procentuella beräkningen erhållas följande produktionssiffror för Tyskland.

År	Ton	År	Ton
1885	761,305	1900	3,199,953
1890	1,512,970	1905	3,634,659
1895	2,033,325	1910	4,971,459

Den tyska cementindustrin beräknas kunna tillverka 8,500,000 ton årligen. Den *faktiska* produktionen uppgår alltså till inemot 60 % af produktionskapaciteten.

Nordamerika.

(Enligt uppgifter från tyska cementindustrien).

År	Ton	År	Ton
1885	25,500	1910	12,410,000

Exportens förhållande till produktionen.

Sverige.

(enl. statistiken.)

År	Produktion (i ton)	Export (i ton)	Förhållandet mellan export och produktion i %	År	Produktion (i ton)	Export (i ton)	Förhållandet mellan export och produktion i %
1889	30,379	7,300	24	1900	125,959	42,564	33,7
1890	47,863	14,132	29,5	1901	95,135	17,794	18,7
1891	56,209	14,322	25,5	1902	84,647	19,449	23
1892	54,107	25,128	46,4	1903	129,048	21,319	16,6
1893	70,816	41,399	58,5	1904	144,362	27,509	19,1
1894	63,049	29,896	47,4	1905	167,611	38,504	22,9
1895	56,808	31,029	54,6	1906	173,921	45,960	26,4
1896	75,041	22,991	30,6	1907	194,395	18,053	9,3
1897	81,147	27,112	33,4	1908	222,125	34,165	15,4
1898	103,459	28,676	27,7	1909	220,115	33,197	15,1
1899	122,811	31,101	25,3	1910	257,756	73,351	28,5

Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 7 saml. 29 häft. (Nr 32).

Tyskland.

	0/0		0/0
1885	45,4	1900	17,0
1890	22,6	1905	17,0
1895	20,9	1910	14,8

Vid sammanträde med de tyska portlandcementfabrikanternas förening har i ett föredrag såsom orsaker till den relativa minskningen i den tyska exporten framhållits följande orsaker:

1) Ökning af cementproduktionen i England, Belgien, Danmark, Sverige och Österrike, till hvilka man måste taga hänsyn vid de transoceaniska affärerna.

2) Uppblomstrande cementindustrier i länder, på hvilka den tyska cementexporten förut var ganska betydande.

3) De engelska kolonialväldenas tullskrankor.

Enligt samma källa har Tyskland numera endast Holland och Finland till stora afsättningsområden. Exporten på Danmark hade förut varit stor, men nu exporterade Danmark i stället. Mycket vore vunnet genom tullfrihet vid införsel till *Sverige*.

Nordamerika.

(Enligt uppgift från svenska och tyska cementindustrierna).

År	Produktion ton.	Export ton.	Förhållandet mellan export och produktion. 0/0
1910	12,410	419,900	2,95

Konsumtionen

(i ton).

Sverige.

(enl. statistiken)

År	Tillverkning.	Exportöfver-skott	Konsumtion.	År	Tillverkning.	Exportöfver-skott.	Konsumtion.
1889	30,379	884	29,495	1900	125,959	40,623	85,336
1890	47,863	8,375	39,488	1901	95,135	14,926	80,209
1891	56,209	13,426	42,783	1902	84,647	9,627	75,020
1892	54,107	24,408	29,699	1903	129,048	10,174	118,874
1893	70,816	40,547	30,269	1904	144,362	16,983	127,379
1894	63,049	27,471	35,578	1905	167,611	27,605	140,006
1895	56,808	26,759	30,049	1906	173,921	32,824	141,097
1896	75,041	20,090	54,951	1907	194,395	252	194,143
1897	81,147	25,286	55,861	1908	222,125	28,006	194,119
1898	103,459	27,020	76,439	1909	220,115	20,253	199,862
1899	122,811	29,738	93,073	1910	257,756	57,912	199,844

Enligt upplysning från den svenska cementindustriens sida är den svenska konsumtionen mindre än 50 % af de svenska fabrikenas sammanlagda produktionsförmåga.

Tyskland.

Den inhemska konsumtionen understiger den inhemska produktionen (inemet 5,000,000 ton); dock kan den exakta konsumtionskvantiteten icke uppgifvas.

Cementpriserna.

Sverige.

Enligt uppgift från svenska cementindustrien i en till utskottet ingifven framställning hafva under åren 1893—1912 prisnoteringarna utgjort i kronor per 170 kg., cif Stockholm och Göteborg, inklusive emballage:

	cif Stockholm		cif Göteborg	
	Lägst	Högst	Lägst	Högst
1893 pr $\frac{1}{1}$ fat	6: 10	6: 75	6: —	6: —
» $\frac{3}{3}$ skr	6: 34	6: 99	6: 24	6: 24
1894 » $\frac{1}{1}$ fat & $\frac{3}{3}$ skr	6: 30	6: 90	5: 75	6: 25
1895 » » » » » »	6: 20	6: 90	5: 50	6: 40
1896 » » » » » »	6: 70	7: 50	6: 50	7: 25
1897 » » » » » »	6: 70	7: 50	6: 50	7: 25
1898 » » » » » »	6: 70	7: 50	6: 50	7: 25
1899 » » » » » »	6: 85	7: 50	6: 75	7: 25
1900 » » » » » »	6: 75	7: 50	6: 75	7: 50
1901 » » » » » »	6: 75	7: 50	6: 75	7: 50
1902 » » » » » »	6: 40	7: 50	6: 40	7: 25
1903 » » » » » »	6: 40	7: 25	6: 40	7: 25
1904 Jan./Juni pr $\frac{1}{1}$ fat & $\frac{3}{3}$ skr	6: —	6: 75	6: 25	6: 50
1904 Juli/Dec. » » » » » »	5: 50	6: 25	5: 75	6: —
1905 pr $\frac{1}{1}$ fat & $\frac{3}{3}$ skr	5: 75	6: 25	5: 75	6: —
1906 » » » » » »	5: 90	6: 25	5: 75	6: —
1907 » » » » » »	6: 90	7: 10	6: 75	6: 85
1908 » » » » » »	6: 90	7: 10	6: 75	6: 75
1909 » » » » » »	6: 80	7: —	6: 75	6: 75
1910 » $\frac{2}{2}$ skr	6: 65	6: 85	6: 60	6: 60
1911 Jan./Juni pr $\frac{2}{2}$ skr	6: 65	6: 85	6: 60	6: 60
1911 Juli/Dec. » » »	6: 40	6: 60	6: 35	6: 35
1912 pr $\frac{2}{2}$ skr	6: 15	6: 35	6: 10	6: 10

I berörda framställning anføres tillika följande:

»Priserna för öfriga orter i landet hafva fastställts i förhållande till nämnda priser för Stockholm och Göteborg och med hänsyn till de olika fraktkostnaderna, Vid försäljningar till statsverket har i allmänhet någon mindre reduktion af priserna tillämpats.

*) Fr. o. m. år 1900 är priset för Stockholm beräknadt »fritt å kaj», som ställer sig omkring 10 öre pr 170 kg. dyrare än leverans »cif».

Vid försäljningar till utlandet hafva priserna måst rättas efter konkurrensen å världsmarknaden. Såväl i Finland som S:t Petersburg har försäljningsbolaget lyckats under en lång följd af år upparbeta en god marknad, som emellertid under de senare åren angripits genom konkurrens till låga priser från Tyskland och Danmark. Försäljningar till transoceaniska länder, under sista tiden hufvudsakligen till Argentina och Ostasien, hafva måst göras till priser, som ofta endast täckt material- och arbetskostnader, men i hvilka icke kunnat inräknas andel i allmänna omkostnader eller förräntning af och afskrifning å fabrikernas anläggningskostnad.»

Af en målsman för svenska cementindustrien har uppgifvits, att det *lägsta* försäljningspris, som betingats, varit kr. 3: 35 per 170 kg. fritt ombord fabriks-hamn, inclusive emballage, och gällt export till Java. Dock framhölls från samma håll, att detta pris icke torde hafva täckt tillverkningskostnaderna.

Danmark.

Nu gällande pris har från svenska cementindustriens sida uppgifvits till kr. 5: 95 per 170 kg. cif dansk hamn, inclusive emballage i halvesäckar. På grundpriset verkställes sedermera vid kalenderårets utgång viss rabatt alltefter årsleveransens storlek och uppgående

till 30 öre per 170 kg. netto för levererade	500 tunnor
40 » » » » » » » »	1,000 »
55 » » » » » » » »	2,000 »
60 » » » » » » » »	5,000 »
65 » » » » » » » »	10,000 »

Dessutom äger köparen rätt att vid återförsäljning åtnjuta en ytterligare rabatt af 15 öre per 170 kg. för levererade 250 tunnor.

Belgien.

Exportprisen.

(kr. per 170 kg.)

år	pris	leveransvillkor
1909	4: 06—4: 35	fritt ombord Antwerpen
1910	4: 13—4: 35	»
1911	4: 21—4: 53	»
1912	4: 35—4: 53	»

Det har icke angifvits, huruvida dessa priser äro in- eller exclusive emballage, ej heller huruvida rabatt åtnjutes vid större försäljningar.

Exportprisen anses lönande. Prisen å den inhemska marknaden äro emellertid, såsom här nedan framgår, betydligt lägre.

Inhemska marknadspris.

(kr. per 170 kg.)

år	pris	leveransvillkor
1912	2: 71—2: 95	fob eller fbv fabrik, exklusive säck.

De inhemska marknadspriserna hafva de senaste åren varit i starkt nedåtgående, i synnerhet sedan år 1909.

Det naturliga cementet är betydligt billigare. Dess pris noterades i svenskt mynt år 1911 till kr. 1: 10 och år 1912 till kr. 1: 23, allt per 170 kg. Huruvida dessa pris gällde in- eller exclusive emballage m. m., är icke känt. De inhemska prisen i Belgien anses icke gifva någon vinst.

Tyskland.

Nedanstående prisuppgifter äro grundade dels å meddelanden från svenska beskickningen i Berlin, dels ock å till utskottet från annat håll öfverlämnade tidningsnotiser. Prisen äro uträknade i kronor per 170 kg. och hafva engros-, detalj- samt entreprenadpriser upptagits hvar för sig.

Område.	Pris i kr. pr 170 kg.	In- eller exclusive emballage.	Leveransplats.	Kvantitet m. m.
Engrospriser:				
1907.				
Berlin	5: —	Incl.	Fritt i pråm eller järnvägsvagn Berlin.	2,550—3,400 ton.
1908.				
Berlin	5: 90	Incl.	Fritt i pråm eller järnvägsvagn Berlin.	2,550—3,400 ton.
1909.				
Berlin	5: —	Incl.	Fritt i pråm eller järnvägsvagn Berlin.	2,550—3,400 ton.
1910.				
Berlin	3: 82 3: 78 3: 38	Incl.	Fritt i pråm eller järnvägsvagn Berlin.	»Konventionspris». Rabatt ej beräknad.
1911.				
Hamburg—Altona.....	4: 31 3: 81	Incl. } Excl. }	Fritt skepp.	Direkta inköp från fabrikk till årskvantitet af 2,550—5,100 ton.
Hamburg—Altona.....	4: 35 3: 85	Incl. } Excl. }	Fritt järnvägsvagn, bangård.	Direkta inköp från fabrikk till årskvantitet af 2,550—5,100 ton.
Rhenland—Westfalen	4: 43	Incl.	Fritt järnvägsstation eller hamn i Köln.	8 % rabatt inberäknad.

Område.	Pris i kr. pr 170 kg.	In- eller exclusive emballage.	Leveransplats.	Kvantitet m. m.
Schleswig—Holstein	4: 59	Incl. }	Fritt järnvägsvagn,	Minst 2,500 ton.
etc.	4: 05	Excl. }	bangård.	
Stettin	5: 22	Incl. }	Fritt järnvägsvagn,	——
	4: 77		Stettin.	
	4: 05			
			1912.	
Rhenland—Westfalen	4: 85	Incl. }	Fritt järnvägsstation	8% rabatt inberäknad.
			eller hamn i Köln.	
Hamburg—Altona.....	4: 47	Incl. }	Fritt bangård eller	2,550—5,100 ton.
	3: 97	Excl. }	skepp.	
Schleswig—Holstein	4: 81	Incl. }	Fritt järnvägsvagn,	Minst 2,500 ton.
	4: 27	Excl. }		
	4: 23	Excl. }	Fritt fartyg.	
Berlin	4: 91	Incl. }	Fritt järnväg eller	——
		(³ / _s s.r.)	lager, Berlin.	
	5: —	Incl. }	Fritt järnväg eller	——
		(fat).	lager, Berlin.	
Stettin	5: 67	Incl. }	Fritt järnvägsvagn,	——
	5: 17		Stettin.	
	4: 50			

Detaljpriser:

			1911.	
Hamburg—Altona.....	4: 32	Excl. }	Fritt byggnadsplats.	——
Stettin	5: 76	Incl. }	Fritt byggnadsplats.	——
	5: 23			
	4: 50			
			1912.	
Rhenland—Westfalen	5: 81	Incl. }	Fritt järnvägssta- tion eller hamn i Köln.	——
Hamburg—Altona.....	4: 18	Excl. }	——	2,550—5,100 ton.
Berlin	4: 91—5: 85	?	Fritt byggnadsplats.	——
Stettin	6: 21	Incl. }	Fritt byggnadsplats.	——
	5: 72			
	4: 95			

Entreprenadpriser.

			1909.	
Berlin	3: 29	Excl. }	Fritt fabriksstation.	Årsleverans till järn- vägsförvaltning.

Område.	Pris i kr. pr 170 kg.	In- eller exklusive emballage.	Leveransplats.	Kvantitet m. m.
			1910.	
Berlin	1: 98	Excl.	Fritt fabriksstation.	15,000 ton till järnvägsförvaltning.
			1911.	
Hamburg	3: 83	Excl.	Fritt byggnadsplats i Hamburg.	5,000 ton till Hamburgs stad.
	4: 13	Excl. (fat)		
Berlin	2: 88	Excl.	Fritt fabriksstation.	Årsleverans till Berlins stad.
Stettin	2: 91	Incl.	Fritt fabriksstation.	4,000 ton till järnvägsförvaltning.
	3: 67	Incl. (fat)		
			1912.	
Danzig	3: 06	?	Fritt fabriksstation.	5,000 ton till järnvägsförvaltning.
Neukölln	4: 95	Excl.	Fritt fabriksstation.	2,500 ton till Neuköllns stad.
Hannover	3: 06	?	Fritt fabriksstation.	4,660 ton till järnvägsförvaltning.
Magdeburg	3: 14	?	Fritt fabriksstation.	700 ton till järnvägsförvaltning.
Berlin	4: 54	?	Fritt fabriksstation.	1,365 ton till järnvägsförvaltning.
	(i säck)			